

KAMRAT APPEL OCH HANS FRONTÄPPLEN

Anteckningar om profeten *Gotfred*, vildhjärnan *Holger*, olycksfågeln *Carsten* och hela den fantastiska historien om ”**Blekingegadeligan**”

av

Mats Parner

”På sitt stillsamma och lugna vis gjorde Holger klart för henne att det politiska livet var mycket viktigt för honom. Familj eller barn, slog han fast, skulle aldrig kunna konkurrera med hans politiska engagemang.”
(Peter Övig Knudsen på sidan 191 i första delen av **Blekingegadeligan**)

☘☘☘ Fredagen den 2 maj 1969 ägnade jag i godan ro åt innehållet i två små debattskrifter i min nya studentlya på Norra Fäladen i Lund. **Två linjer** (I resp II) hette de pamfletter jag läste och, dessvärre förgäves, sökte få grepp om. Författaren var dansk, lystrade till namnet Gotfred Appel och uppgavs vara litteraturhistoriker i gammal förnäm ‘grundtvigsk’ vänstertradition.

Måndagen den 2 maj 1989, exakt tjugo år senare, körde snickaren Carsten Nielsen plötsligt av vägen söder om Birkeröd utanför Köpenhamn och kolliderade med en lyktstolpe. Föraren blev allvarligt skadad och svävade i veckor mellan liv och död. När man släpade ut honom från den illa tilltygade och falskskyltade Toyota Corollan, täcktes Niensens hela ansikte av blod och den ena ögongloben dinglade i ett par nästan osynliga trådar längs kinden. Synen på bägge ögonen gick förlorad.

Något samband mellan kandidat Parners linjestudier och olyckan vid Birkeröd finns självfallet inte. Däremot kan 1989 års danska stolpträff uppfattas som en senkommen illustration till mitt rödvita läsintresse tjugo år tidigare. Gotfred A var nämligen ingen oförarglig krumelur i tidens marginal, snarare en notorisk snedseglare livet igenom – men inte desto mindre en gestalt med avsevärt inflytande. Låt oss se:

Med sina akademiska meriter i handbagaget slöt sig Appel först till Danmarks Kommunistiska Parti (DKP), där han i många år var en av de tongivande. På grund av sin extremt prokinesiska hållning under ”den stora polemikens år” blev han emellertid, 39 på sitt 40:e, lyst i bann våren 1963 och kort därefter utesluten ur partiet. Det fick till följd att GA genast tog initiativet till en ny organisation, som han döpte till Kommunistisk Arbejdskreds (KAK). Denna nya äppelkrets blev Danmarks första maoistiska. I de självpåtaga ledarrollerna återfanns Gotfred A själv och hans sambo, den tio år yngre Ulla Hauton, men inga andra. Antalet medlemmar torde aldrig ha överstigit 35-40, men det rörde sig i gengäld om heltids- och fullblodsaktivister av rätta virket.

Påfallande många i koteriet var unga män från den idylliska Köpenhamnsförorten Gladsaxe.

Som marxistisk teoretiker banade Appel nya vägar och förbluffade samtiden med ett antal (lätt bisarra) innovationer. De har gått till historien som ”mut- och/eller snyltarstatsteorierna”.

Närmare bestämt lät KAK-ordföranden meddela att arbetarklassen här i västvärlden fått del av de ‘superprofiter’ som alstrats genom de rika ländernas systematiska utplundring av de fattiga. Ja, löntagarna i våra länder hade kort sagt mutats, smorts, tubbats (etc) och därigenom

steg för steg omvandlats till ”arbetararistokrater”. Som sådana var de sig själva nog. Något intresse för socialismen eller, än mindre, för revolutionära förändringar kunde man alltså inte påräkna från arbetarhåll. Bara frihetsrörelser i Tredje världen ägde verklig revolutionär potential. Med dem, inte med västvärldens korrumpierade arbetare, borde alla ärliga kommunister liera sig.

I några år samarbetade KAK tämligen framgångsrikt med kommunistpartiet i Kina, KKP, men i slutet av juli 1969 hade man på kinesiskt håll fått nog av de rödvita äpplena; snyltarstats- och mutresonemangen uppfattades som alltför dubiösa. Sammanbrottet var oåterkalleligt. Med ens hade Gotfred A förlorat sitt viktigaste politiska moraliska stöd, och de officiella besöksresorna till Folkrepubliken för hans och Ulla H:s del var fr o m nu ett minne blott.

Men föga oväntat såg den behårt disciplinerade GA andra möjligheter öppna sig efter den här motgången: kineserna kom helt sonika att ersättas av ... palestinier!

Redan hösten –69 begav sig två unga KAK-entusiaster ner till Mellanöstern och deltog aktivt i PFLP:s träningsläger utanför Amman i Jordanien, och de gjorde så under starka bifallsrop från den oskiljaktiga duon Appel och Hauton. Deras nya revolutionskollega, *Popular Front for the Liberation of Palestine* (Folkfronten för Palestinas befrielse), var ett perfekt Kinasubstitut och döptes kort och gott till ”fronten” av KAK:s inre cirkel. Med ”fronten” som partner fick Appel en andra chans och hans kommunistiska projekt en nystart. ‘Den hårda kärnans’ vallfärder ned till de olika fronthögkvarteren (i Jordanien, Libanon, Syrien) blev med tiden otaliga och skulle pågå i ytterligare två decennier. Minst ett dussin äpplen kom efterhand att drillas såväl militärt som politiskt i lägren.

Inom PFLP fanns outtömliga behov av likvida medel och potenta vapen. Ständigt påminna om detta slog ‘KAK:arna’ (eller åtminstone några av Appels adepter) in på nya vägar under 1970-talets början. Man nedvärderade fr o m nu det traditionella solidaritetsarbetet – och ägnade sig i stället åt mer handfasta aktioner, inte minst kriminella sådana. Ja, successivt omformade man sig till en front- och terroristcell på dansk mark, i realiteten en köpenhamnsk (PFLP)agentur.

Julen 1972 länsade KAK-aktivister en vapendepå i Jaegersberg, och nära två år senare rånades ett värdebud från ”Specialarbejdernes A-kassa” på en halv miljon kr. I september 1976 bestals två tjänstemän på ett något större belopp, och ett djärvt iscensatt postgirobedrägeri i december samma år inbringade 1,4 miljoner.

Men i ett följande kapitel, i oktober 1978, blev äpplenas kommunistiska Arbejdskreds plötsligt lamslagen och sedan ohjälpligt splittrad i två hälfter. Omständigheterna var högst besynnerliga och påminde osökt om händelserna i den svenska rebellrörelsen ca tio år tidigare. Turbulensen inleddes med ett äkta genusuppror: de få KAK-kvinnorna lät med ens förstå att deras politiska värde sakta men säkert devalverats av kretsens chauvinistiska mansgarde och att måttet nu var rågat. Halva himlen var ju kvinnornas! En hektisk mötesverksamhet kväll efter kväll följde på könskritiken och resulterade i split, förvirring och en serie regelrätta sammanbrott.

Ett mer varaktigt resultat blev att de dittills oomstridda ledarna, tandemparet Appel & Hauton, lämnade scenen och försvann ut till höger (eller kanske snarare vänster). Med detta hade KAK i princip upphört att existera – men icke desto mindre skulle kretsen bestå och leva vidare.

☒☒☒ Om allt detta och avsevärt mera kan man läsa i två faktsäckade utgåvor av dansken Peter Övig Knudsen. De heter **Blekingegadeligan** (Karneval 2009) och har, med nära 300 000 avyttrade ex, gjort stormande succé i vårt södra grannland. Det är lätt att förstå. Peter K:s verk behandlar en rad verkliga 1960-, 70- och 80-talshändelser men innehåller ändå en thrillers alla hisnande och fantasieggande komponenter, till vilket kommer en detaljriktighet som inte är av denna världen. Tack vare det ymniga bildmaterialet och Margareta Norlins lediga översättning blir hela äppelberättelsen med sina 765 sidor till sist så komplett som den kan bli.

Om den andra av Övig Knudsens båda 'gade-böcker' har karaktären av ett pedantiskt utformat brottsregister, så har den första snarare tycke av ambitiöst porträttgalleri och lärobok i Gotfred A:s (allt annat än) oöverbanneliga tänkande. En smula bestickande är att profeten själv inte har ärats med flest sidor; i stället spelas huvudrollen av Gotfred A:s mönsterelev, 1948-07-13 Jens Holger Jensen, en ovanligt ljusstark superstjärna och superaktivist, såvitt jag kan förstå en näst intill osannolik gestalt på nutidshistoriens kaotiska vridscen.

Efter att Appel & Hauton satts i karantän, bildade de mest stridbara KAK-anhängarna ännu en organisation, Kommunistisk Arbejdsgruppe (KA), med nästan identiskt samma inriktning som föregångaren och med Jensen som den nye frontfiguren, rent av i dubbel bemärkelse. Intet kan ha fattats denne Jens Holger J. Omtyckt var han långt in i fiendeleden, dessutom hjälpsam och generös, stark som björn, skön som en grekisk gud och hett eftertraktad av alla jäntor på andra sidan Öresund. Men hans Gitte fick tidigt veta att utrymmet för barn, barnbarn och traditionell familjesamvaro var obefintligt; det politiska engagemanget hade alltid förtursrätt.

Jensen ägde också ovanligt mörka sidor och måste ses som en typisk dubbelnatur:

Under 70-talet var HJ den gängmedlem som oftast sökte upp de kriminella vägrenarna. Många betraktar honom också, den glade laxen från Gladsaxe, som initiativtagaren till det sällsynt råa (men alltjämt ouppklarade) kidnappingsdramat i Glostrup den 7 juli 1980 – medan andra tror sig veta att Jensen ingick i den elittrupp som förberedde kapningen av ett tyskt Lufthansa-plan f v b till Mogadishu/Somalia den 13 oktober 1977. De två attentaten misslyckades skändligen. En följd av det sistnämnda blev, som vi minns, att triumviratet Baader, Ensslin och J-C Raspe begick självmord i Stammheim-fängelset (såvida de nu inte avlivades på annat sätt).

Som bekant är ingenting givet här i världen, och soldat Jensen blev aldrig annat än ung: pr den 15 september 1980 rammades han oförmodat på Viborgvej i Århus av en lastbil, vars chaufför drabbats av en insulinchock. *Death must have been instantaneous*; ja, döden var ögonblicklig.

Chocken blev enorm bland de kvarvarande i den lilla Arbejdsgruppen, vanmaktskänslorna och bestörtningen likaså. Men kampen måste fortsätta – och den fortsatte också. Fr o m nu delade man på ledarskapet med diversearbetaren Niels Jörgensen ("Lille Holger"), laboratoriebiträdet Torkil Lauesen, datakonsulten Jan Weimann och dennes nio år yngre (bibliotekarie)brorsa Bo Weymann framme i täten. (Bröderna är gladsaxare och stavar i dag sina resp efternamn olika.)

Gruppens 80-talsbrott blev stegvis allt grövre. På hösten 1982 bröt man sig in i ett militärlager i närheten av sörmländska Flen och bärgade mängder av vapen. Några månader senare rånades en värdetransport i Lyngby med en kassaförstärkning på 8,3 miljoner som resultat. I december 1985 följde så det famösa "rullstolsrån" utanför Herlev, vilket betalade sig med 1,5 miljoner i kontanter och ytterligare 68 miljoner i checkar. Man hade dessutom

långtgående planer på att kidnappa den svenske miljard- och Tetra Pak-ätteläggen Jörn Rausing och placera denne arme sate, efter vederbörlig transport på Oslofjorden, i ett väl tillslutet rum och med en lösensumma i storleksordningen 300 miljoner. Dock förverkligades aldrig Rausing-planen

Postrånet vid Köbmagergade torsdagen den 3 november 1988 blev det oåterkalleligt sista med ett nettotillskott på hela 14 miljoner till kassan. Liksom vid de tidigare kupperna hade gruppen förberett sig professionellt, använt smink, ansiktsmasker och förklädnader, agerat med ovanlig brutalitet och slutligen vikit av med blixstens hastighet i Köpenhamnsdimman. Emellertid hade någon av de flyende skjutit en ung polisaspirant, blott 22-åriga Jesper Egtved Hansen, till döds med ett avsågat hagelgevär. Därmed blev rånarna fredlösa, och jakten på dem intensifierades.

☒☒☒ Ett stort polisuppbåd slog till mot fyra män i äppelns innersta cirkel en arla morgon i april exakt 23 veckor efter dödsskjutningen. De fyra anhölls och korsförhöordes, men ingenting som helst kunde bevisas; att tiga var i ordrätt mening guld värt. Den 3 maj skulle kvartetten av allt att döma ha släppts fri, men dygnet dessförinnan tog hela ärendet med en ny vändning. Det var nämligen då som den färskaste gruppmedlemmen, snickaren Carsten, genom en ödets nyck träffade stolpen med sin Toyota utanför Birkeröd och miste både sans och syn.

I den ramponerade bilen fann tillkallad polis en halv miljon i utländska sedlar, formliga drivor av maskeringsattiraljer och (fr a) en obetald räkning med adressen Blekingegade 2. Obetydligt senare hade kriminalen gjort sig hemmastadd på just denna 'gade' och inte minst i KA-borgen på 2:an. Där fanns allt: mängder av vapen, dokument i överflöd och inalles 70 000 prylar, som alla nogsamt katalogiserades det närmaste halvåret.

Danmarks största och mest infekterade brottsaffär genom tiderna hade slutligen nått vägs ände och detta av en ren tillfällighet. Efter en åtta månader lång rättsprocess dömdes Niels J, Jan W och Torkil L till fängelse i tio år, medan fyra andra äppeln tvangs skaka galler i ett, tre, sju och åtta år. **Blekingegadeligan** var oskadliggjord.

Det fascinerande i denna historia är naturligtvis att den inte handlar om "vanliga" brottslingar.

Bytet från de många rånen gick ju inte till lyxliv, extravaganser och semesterar på Rivieran; det gick i stället tämligen oavkortat till PFLP. Själva levde aktivisterna på strikt 'portugisisk nivå' (alltså den nivå som vore allas vår nivå, om bara jordens resurser var jämlikt fördelade). Givet detta kan man reflektera länge över de intrikata sambanden mellan idealism och terrorism, mål och medel, politisk aktivitet och d:o passivitet etc, etc ... och komma fram till att äppelna *inte* var några ädla Robin Hood-gestalter. Viljan må ha varit god, men de politiska analyserna brast och handlingarna går aldrig att försvara.

Slutligen skall jag bara som hastigast avslöja:

att Ulla Hauton och Gotfred Appel gick ur tiden redan 1989 resp 1992, båda döda i cancer;

att Anders Riis-Hansens spelfilm **Blekingegadebanden** hade urpremiär den 20 mars i fjol;

att Bo Weymann till skillnad från brodern Jan Weimann numera tar avstånd från äppellivet;

att "vissa mål helgar vissa medel under vissa omständigheter" enligt vad Jan W alltjämt tror.

Det är väl i och för sig möjligt. Men vad betyder egentligen den tesen rent *konkret*?

Mats Parner